

III.7065.9.2019.JA

**Pani
Elżbieta Rafalska
Minister Rodziny, Pracy
i Polityki Społecznej
ul. Nowogrodzka 1/3/5
00-513 Warszawa**

Szanowna Pani Minister

Osoby z niepełnosprawnością, ich opiekunowie i rodziny wyrażają głębokie niezadowolenie z działań legislacyjnych w obszarze środowiskowego wsparcia osób z niepełnosprawnością. Rzecznik Praw Obywatelskich z dużą uwagą wsłuchuje się w te głosy, a wyrażany sprzeciw wobec odejścia Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej od planów stworzenia sieci specjalistycznych placówek dziennej opieki dla dorosłych osób z autyzmem oraz osób dorosłych z niepełnosprawnością sprzężoną i intelektualną w pełni popiera. O skali rozgoryczenia może świadczyć fakt, że petycję wskazującą na konieczność poprawy sytuacji poprzez wyodrębnienie placówek odpowiednich m.in. dla osób z autyzmem podpisało już ponad 83 tysiące osób¹.

Zgodnie z treścią art. 51a ust. 1 - 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2018 r. poz. 1508 ze zm.) ośrodkami wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi są: środowiskowy dom samopomocy lub klub samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi, które w wyniku upośledzenia niektórych funkcji organizmu lub

---

1

https://secure.avaaz.org/pl/community_petitions/Premier_Mateusz_Morawiecki_i_Minister_Elzbiet_Rafalska_Nie_za_mykajmy_doroslych_z_niepelnosprawnoscia_w_czterech_scianac/?rc=fb&utm_source=sharetools&utm_medium=facebook&utm_campaign=petition-469935-Premier_Mateusz_Morawiecki_i_Minister_Elzbiet_Rafalska_Nie_zamykajmy_doroslych_z_niepelnosprawnoscia_w_czterech_scianac&utm_term=GnIKmb%2Bpl&fbogname=Barbara

zdolności adaptacyjnych wymagają pomocy do życia w środowisku rodzinnym i społecznym, w szczególności w celu zwiększania zaradności i samodzielności życiowej, a także ich integracji społecznej. Środowiskowy dom samopomocy świadczy usługi w ramach indywidualnych lub zespołowych treningów samoobsługi i treningów umiejętności społecznych, polegających na nauce, rozwijaniu lub podtrzymywaniu umiejętności w zakresie czynności dnia codziennego i funkcjonowania w życiu społecznym.

Ustawa o ochronie zdrowia psychicznego z dnia 19 sierpnia 1994 r. (Dz. U. z 2018 r. poz. 1878) w art. 3 definiuje kategorię osób z zaburzeniami psychicznymi. Należą do niej osoby: chore psychicznie (wykazujące zaburzenia psychotyczne), osoby upośledzone umysłowo (niepełnosprawne intelektualnie), osoby wykazujące inne zakłócenia czynności psychicznych, które zgodnie ze stanem wiedzy medycznej zaliczane są do zaburzeń psychicznych, a osoby te wymagają świadczeń zdrowotnych lub innych form pomocy i opieki niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym lub społecznym.

Wśród wskazanych wyżej trzech grup osób z niepełnosprawnością poziom i zakres potrzebnego wsparcia jest bardzo zróżnicowany, co powoduje, że często w żadnej z grup nie mieszczą się osoby znacznie, wielorako niepełnosprawne oraz wymagające indywidualnego traktowania z uwagi np. na autyzm. W związku z tym takie osoby mają poważne trudności w uzyskaniu stosownego wsparcia w otwartym środowisku, a ich rodzice/opiekunowie nie mają żadnej pomocy w sprawowanej opiece.

Dostrzegając powyższe oraz w związku z wejściem w życie programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za Życiem”, uchwalonego uchwałą nr 160 Rady Ministrów z dnia 20 grudnia 2016 r. (M. P. poz. 1250) w lipcu 2018 r., Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej przygotowało projekt zmian w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie środowiskowych domów samopomocy z dnia 9 grudnia 2010 r. (Dz. U. poz. 1586 oraz z 2014 r. poz. 1752). Z uzasadnienia tego projektu² wynikało, iż realizacja programu „Za Życiem” wymaga zapewnienia miejsc w ośrodkach wsparcia osobom ze spektrum autyzmu lub osobom z niepełnosprawnością sprzężoną, w tym miejsc całodobowego pobytu, gdyż nie znajdują one często miejsca w środowiskowym domu samopomocy. W ocenie projektodawców osoby z autyzmem lub sprzężoną niepełnosprawnością to osoby o znacznie zwiększonych, w stosunku do innych uczestników środowiskowym domów wsparcia potrzebach, dla powodzenia prowadzonej terapii i planu postępowania wspierająco-aktywizującego, bezpiecznego funkcjonowania, wymagają wzmożonego nadzoru i pracy, najlepiej w systemie nie mniej niż 1 pracownik na 3 uczestników oraz odpowiedniego wyposażenia jednostki np. w pokój wyciszeń. Ponadto, dla tej grupy osób, konieczne jest prowadzenie treningu umiejętności komunikacyjnych,

---

² <https://archiwum.mpips.gov.pl/bip/projekty-aktow-prawnych/projekty-rozporzadzen-i-zarzaden/pomoc-spoleczna/projekt-rozporzadzenia-ministra-rodziny-pracy-i-polityki-spolecznej-zmieniajacego-rozporzadzenie-w-sprawie-srodowiskowych-domow-samopomocy-/>

w tym z wykorzystaniem alternatywnych i wspomagających sposobów porozumiewania się osób niemówiących (AAC), a dla pracowników szkolenie w tym zakresie. Realizację potrzeb wskazywanych grup osób miało stanowić wprowadzenie nowego typu małolicznego środowiskowego domu samopomocy: D - dla osób ze spektrum autyzmu z uwagi właśnie na specyficzne potrzeby tych osób (w § 3 ust. 1 projektu rozporządzenia dodano pkt 4).

Takie projektowane rozwiązanie wychodziło naprzeciw oczekiwaniom środowiska osób z niepełnosprawnością. Tymczasem, wbrew wcześniejszym deklaracjom oraz zapisom w programie „Za życiem” w ostatecznej wersji projektowanego rozporządzenia z dnia 12 grudnia 2018 r., a także obowiązującego rozporządzenia Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 18 grudnia 2018 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie środowiskowych domów samopomocy (Dz. U. z 2018 r. poz. 2411), nie znalazły się regulacje o stworzeniu nowych form specjalistycznych placówek dziennej opieki dla dorosłych osób z autyzmem i dorosłych osób z niepełnosprawnością sprzężoną i intelektualną. Wyjaśniając motywy takich działań wskazano, iż obowiązujące i planowane przepisy prawa nie stwarzają przeszkód, aby w ramach środowiskowego domu samopomocy typu B lub C utworzyć specjalistyczny dom dla osób ze sprzężonymi niepełnosprawnościami. Mniejsza grupa osób o wzmożonych potrzebach opiekuńczych, może uczestniczyć w zajęciach w już istniejących środowiskowych domach samopomocy, w wydzielonej części obiektu lub w odrębnym obiekcie stanowiącym filię środowiskowego domu samopomocy. Podobna sytuacja dotyczy osób ze spektrum autyzmu. Mogą one korzystać z zajęć środowiskowego domu samopomocy A, B lub C³.

Przyjęte rozwiązanie spotkało się z krytyką środowiska osób z niepełnosprawnością, a w przestrzeni publicznej pojawiły się liczne głosy sprzeciwu wobec aktualnego brzmienia rozporządzenia dotyczącego środowiskowych domów samopomocy. Rodzice i opiekunowie osób z autyzmem poddają w wątpliwość zapewnienia Ministerstwa i wskazują, że środowiskowe domy samopomocy są przepełnione i osoby z autyzmem często się tam nie odnajdują. Środowiskowe domy samopomocy - ostatnie ogniwo dziennego wsparcia systemu opieki społecznej, są szansą dla osób z niepełnosprawnością na lepsze funkcjonowanie i zapobiegają ich izolacji.

Z uwagi na powyższe warto wskazać na zapisy Konwencji ONZ o prawach osób z niepełnosprawnościami sporządzonej w Nowym Jorku 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169 - dalej KPON) przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 13 grudnia 2006 r., ratyfikowanej przez Polskę 6 września 2012 r., której celem jest ochrona i zapewnienie pełnego i równego korzystania z praw człowieka

---

³ https://www.gov.pl/web/rodzina/wyjasnienie-dot-sposobu-funkcjonowania-srodowiskowych-domow-samopomocy?fbclid=IwAR3sj2FojRxtERIHh_gmgDv_DdAPwSf23vuslAyetpnGWzbHQfLShoWH760

i podstawowych wolności przez osoby z niepełnosprawnościami na równi ze wszystkimi innymi obywatelami. Z art. 19 KPON wynika, iż Państwa-Strony uznają prawo wszystkich osób z niepełnosprawnością do życia w społeczności i do dokonywania wyborów na równi z innymi obywatelami, oraz podejmą skuteczne i stosowne działania, aby ułatwić osobom z niepełnosprawnością korzystanie z wyżej wymienionego prawa oraz ich pełną integrację i uczestnictwo w życiu społecznym. KPON daje osobom z niepełnosprawnością gwarancje, że będą mieć dostęp do szerokiego zakresu usług wspierających funkcjonowanie w środowisku domowym, lokalnym i innym, w tym indywidualnej opieki koniecznej do życia i integracji w społeczeństwie i zapobiegającej izolacji i segregacji osób niepełnosprawnych, a ogólnie dostępne usługi i obiekty będą dostępne na równych zasadach dla osób niepełnosprawnych oraz będą dostosowane do ich potrzeb. W myśl art. 2 KPON dyskryminacja ze względu na niepełnosprawność oznacza wszelkie formy różnicowania, wykluczania lub ograniczania ze względu na niepełnosprawność, których celem lub wynikiem jest utrudnienie lub uniemożliwienie uznania, korzystania lub egzekwowania wszelkich praw człowieka i fundamentalnych swobód, na równych zasadach z innymi obywatelami, w sferze politycznej, gospodarczej, społecznej, kulturowej, obywatelskiej i innej. Wskazana definicja obejmuje wszelkie przejawy dyskryminacji, w tym odmowę racjonalnego dostosowania środowiska do szczególnych potrzeb osób niepełnosprawnych.

Poszanowanie praw osób z niepełnosprawnością w sposób szczególny dotyczy osób z autyzmem, które, jak wynika z Karty Praw Osób z Autyzmem uchwalonej przez Parlament Europejski w 1996 r. przyjętej w Polsce przez Sejm uchwałą z dnia 12 lipca 2013 r. (M. P. z 2013 r. poz. 682), są bardziej zagrożone dyskryminacją, niż osoby dotknięte innymi niepełnosprawnościami. Z zapisów Karty wynika nie tylko zakaz dyskryminacji, ale nakaz uwzględniania specyfiki niepełnosprawności osób z autyzmem i ich specyficznych potrzeb we wszystkich rozwiązaniach regulujących system wsparcia dla osób z niepełnosprawnością.

W związku ze szczególną sytuacją osób z autyzmem, działając na podstawie art. 16 ust. 2 pkt. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2018 r. poz. 2179) uprzejmie proszę Panią Minister o przedstawienie stanowiska w kwestii zmiany obecnego stanowiska oraz podjęcia stosownych działań prawodawczych.

Z poważaniem

(Stanisław Trociuk)